

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียนในแหล่งเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*

THE STUDY OF TOURISM BEHAVIOR OF STUDENTS IN LEARNING RESOURCE OF
THE ROYAL FOUNDATION PROJECT FOR DEVELOPING CURRICULUM FOR
PROMOTING NATURAL AND ENVIRONMENTAL CONSERVATION

¹สลิลทิพย์ เนื่อนุ่ม Salilthip Nueanum, ²ปริญา ทองสอน Parinya Thongsorn,

³จันทร์ชลี มาพุท Chanchalee Mapudh

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University, Thailand

Corresponding Author E-mail: The_pattiizz@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียนในแหล่งเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (Puissance Analysis Technique) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ได้แก่ 1) ศึกษาพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักเรียน 2) จัดทำร่างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) ประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรม 4) ประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง 1) นักเรียนที่เข้าร่วมศึกษาดูงาน 45 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญ 10 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) หลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ โดยนำมาวิเคราะห์วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล มีสถิติในการวิจัยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียน พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริม การอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมิน หลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ใน ระดับสูง และเมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม และด้านการวัดและประเมินผล ส่งผลให้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในเกณฑ์การประเมิน ในระดับสูง สามารถนำไปใช้ในการจัดฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรฝึกอบรม, เทคนิคปุยซองค์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study students' tourism behavior in learning resource of the royal foundation project, 2) to develop training curriculum for promoting natural and environmental conservation, 3) to evaluate training curriculum for promoting natural and environmental conservation using Puissance Analysis Technique consisting of 4 operation processes: 1) studying students' tourism behavior, 2) outlining and developing training curriculum, 3) evaluating training curriculum outline, 4) evaluating the quality of training curriculum. The target groups were 1) 45 students participating the study visit, 2) 10 experts. Instruments used to collect data were 1) questionnaires 2) training curriculum for promoting natural and environmental conservation 3) The Puissance Analysis Matrix used to analyze behavioral purposes, training activities and measurement and evaluation. Data were analyzed for percentage, mean and standard deviation. The results found that: 1) The result of students' tourism behavior study found that overall knowledge and understanding about natural and environmental conservation were at the high level. 2) The result of curriculum development found that the suitability of training curriculum for promoting natural and environmental conservation was at the highest level. 3) The result of training curriculum evaluation found that the quality of overall training curriculum for promoting natural and environmental conservation was at the high level. and when considering each side, it was found that behavioral purposes, training activities and measurement and evaluation were at the high level. In conclusion, the quality of training curriculum constructed by the researcher was at the high level the training curriculum can be used for training efficiently.

Keywords: Curriculum Development, Training Curriculum, Puissance Analysis Technique

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้และความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจึงต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ในกระบวนการจัดการศึกษา หลักสูตรมีความสำคัญและจำเป็นต่อการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553)

เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้เพื่อนำไปพัฒนาประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ตัวอย่างการทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การเกิดมลภาวะและปัญหาขยะ การเกิดความเสื่อมโทรม (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา, 2557) พฤติกรรมในภาพรวมของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นเพื่อจะช่วยให้ตอบสนองนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและพึงพอใจ และเพื่อจะได้วางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ให้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแนวทางแกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาความเป็นไปได้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนหรือบรรเทาปัญหาต่างๆ ตามสภาพสังคมและภูมิประเทศ เพื่อช่วยให้ประชาชน อยู่ดีกินดี มีรายได้พอเพียงจากการจำหน่ายผลผลิต และเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและความเจริญของประเทศ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2553) นักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำเป็นที่จะต้องมีความตระหนักและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความจำเป็นและความสำคัญจึงมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียนในแหล่งเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (Puissance Analysis Technique)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยมีประชากร คือ นักเรียนที่เข้าร่วมศึกษาในงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 จำนวน 200 คน และมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่เข้าร่วมศึกษาในงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 45 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียน ในแหล่งเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ความเห็นชอบหาความเที่ยงตรงเชิง

เนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน หาค่า IOC นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตัวเอง นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำร่างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร นำมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดทำร่างหลักสูตร ประกอบด้วยชื่อหลักสูตร หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร แนวทางในการจัดกิจกรรมฝึกอบรม การวัดและประเมินผล นำร่างหลักสูตรปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบภาพของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน นำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาความเหมาะสมของหลักสูตร เกณฑ์ที่ใช้เป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย แผนฝึกอบรม จำนวน 4 หน่วย ใช้เวลาในการฝึกอบรมหลักสูตร 12 ชั่วโมง โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในการประเมินหลักสูตรและการสอน จำนวน 10 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคุณภาพ ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยแผนการฝึกอบรมจำนวน 4 หน่วย การประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) เป็นแนวคิดของกาเย่ (Gagne) จะใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร 3 ด้าน คือ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) กิจกรรมการฝึกอบรม (Instructional Activity) และการวัดและประเมินผล (Assessment Tank) โดยพิจารณาว่าหลักสูตรนั้นกำหนดให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนรู้แบบใดพฤติกรรมการเรียนรู้ กำหนดไว้ 9 ชนิด แบ่งเป็น 3 ระดับ เรียงลำดับจากพฤติกรรมจากง่ายไปยาก ดังนี้ ระดับ 1 (มีน้ำหนัก = 1) ได้แก่ บอกชี้ เลือก และบอกเกณฑ์ ระดับที่ 2 (มีน้ำหนัก = 2) ได้แก่ การจัดลำดับและการสาธิต ระดับที่ 3 (มีน้ำหนัก = 3) ได้แก่ การสร้าง การอธิบาย การแยกแยะ และการประยุกต์ใช้ ส่วนรูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ แบบลูกโซ่ (น้ำหนักคะแนน = 1) แบบเชื่อมโยงโดยใช้คำพูด (2) แบบผสมผสาน (3) แบบแนวคิด (4) แบบหลักการ (5) และแบบแก้ปัญหา (6) การใช้ตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) เพื่อวิเคราะห์หาคุณภาพของหลักสูตร ดำเนินการโดย

1. ขั้นนำวัตถุประสงค์ กิจกรรมการฝึกอบรม การวัดและประเมินแต่ละหัวข้อ มาวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับใดและเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบใด ตัวอย่าง หลักสูตร ก มีวัตถุประสงค์ 10 ข้อ กิจกรรมการเรียนการสอน 10 ข้อ และการวัดผล 10 ข้อ นำ 30 ข้อ มาลงในช่องตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) วัตถุประสงค์ข้อ 1 แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับ 3 เป็นรูปแบบการเรียนรู้ชนิดที่ 2 เราจะใส่ จ.1 ลงในช่องที่ตารางนั้นมาบรรจบกัน

2. ขั้นคำนวณหาค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละช่องตาราง การวิเคราะห์ในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับ 3 รูปแบบการเรียนรู้ชนิดที่ 2 มีอยู่ในช่องนี้ คือ หัวข้อ จ.1, จ.2, จ.8, ก.1, ก.3, ก.7 และ ว.2 รวม 8 ข้อ ดังนั้น น้ำหนักของแต่ละช่อง = น้ำหนักของรูปแบบการเรียนรู้ $\times$ น้ำหนักของพฤติกรรมการเรียนรู้

$$\times \text{จำนวนข้อในช่องนั้น} = 4 \times 3 \times 2 = 24$$

3. ขั้นหาคุณภาพหลักสูตร (The Puissance Measure ใช้ตัวย่อ P.M.)

$$\text{P.M.} = \frac{\text{น้ำหนักของทุกช่องในตารางวิเคราะห์ปัญหของครมกัน}}{\text{จำนวนข้อที่นำมาวิเคราะห์}}$$

$$= \frac{8+24+45+18+12+9+90+54+6+18+45+54+36}{30} = \frac{419}{30} = 13.96$$

4. ขั้นแปลผล ค่า P.M. ตั้งแต่ 1 – 4 แสดงว่าคุณภาพต่ำ

ค่า P.M. ตั้งแต่ 4 – 10 แสดงว่าคุณภาพปานกลาง

ค่า P.M. ตั้งแต่ 10 – 18 แสดงว่าคุณภาพสูง

จากตัวอย่างที่ยกมา หลักสูตร มีค่า P.M. = 13.96 แสดงว่า หลักสูตรนี้มีคุณภาพอยู่ระดับสูง

โดยมีตัวอย่างการวิเคราะห์หลักสูตรตามเทคนิคปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique)

ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หลักสูตรตามเทคนิคปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique)

รูปแบบการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้	แบบ ลูกโซ่ (1)	แบบ เชื่อมโยงโดย ใช้คำพูด (2)	แบบ ผสมผสาน (3)	แบบ แนวคิด (4)	แบบ หลักการ (5)	แบบ แก้ปัญหา (6)
1. บอกชี้ (1)						
2. เลือก (1)						
3. บอกกฎเกณฑ์ (1)						
4. ลำดับ (2)						
5. สาธิต (2)				ก11		
6. สร้าง (3)				จ5 ก10	ว25 ว28 ว30	ว27
7. อธิบาย (3)		ก18 ว29	ก19		จ1 จ3 จ4 จ6 จ7 จ8	ก16 ก21 ก23
8. แยกแยะ (3)		ว26	ก12 ก20		จ2 ก14 ก24	จ9 ก13 ก22
9. ประยุกต์ใช้ (3)						ก15 ก17

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียน ในแหล่งเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการวิจัยพบว่า

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

ข้อมูล ทั่วไป	เพศ		อายุ				ระดับ การศึกษา		วัตถุประสงค์ ของการท่องเที่ยว		
	ชาย	หญิง	น้อยกว่า 12 ปี	13 -16 ปี	มากกว่า 16 ปี	มากกว่า 18 ปี	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	พักผ่อนหย่อนใจ	ศึกษาหาความรู้	นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน
จำนวน	30	15	-	4	33	8	-	45	33	5	7
ร้อยละ	66.70	33.30	-	8.90	73.30	17.80	-	100	73.30	11.10	15.60

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 66.7 เพศหญิง ร้อยละ 33.3 เป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 16 ปี ร้อยละ 73.30 กลุ่มอายุมากกว่า 18 ปี ร้อยละ 17.80 และกลุ่มที่มีอายุ 13 -16 ปี ร้อยละ 8.90 เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ร้อยละ 100 เป็นกลุ่มที่ไปท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 73.30 กลุ่มที่ไปท่องเที่ยวเพื่อนำมาใช้ในการชีวิตประจำวัน ร้อยละ 15.06 และเป็นกลุ่มที่ไปท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ ร้อยละ 11.10

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมมีผลต่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน	4.51	0.63	มากที่สุด	6
2. การปลูกป่าส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนและสัตว์	4.60	0.58	มากที่สุด	3
3. ขยะและสิ่งปฏิกูลก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ	4.56	0.55	มากที่สุด	4
4. การตัดไม้ทำลายป่า การเกิดไฟป่า ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.62	0.61	มากที่สุด	1
5. การลดลงของพื้นที่ป่าไม้อย่างรวดเร็วทำให้เกิดสภาพแห้งแล้งและขาดแคลนน้ำในประเทศไทย	4.62	0.61	มากที่สุด	1
6. มนุษย์มีส่วนในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.53	0.59	มากที่สุด	5
7. มีความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.20	0.63	มาก	20
8. ประโยชน์ของการใช้พลังงานลมและพลังงานแสงอาทิตย์	4.38	0.65	มาก	13
9. การใช้วัสดุทดแทนเป็นวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.42	0.69	มาก	9
10. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ควรใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด	4.44	0.66	มาก	7
11. การปลูกหญ้าแฝกป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน	4.44	0.66	มาก	7
12. การขุดสระน้ำเป็นวิธีการอนุรักษ์แหล่งน้ำ	4.40	0.69	มาก	10
13. ป่าชายเลนเป็นการสร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศ	4.40	0.69	มาก	10
15. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม	4.24	0.71	มาก	17
16. การนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์	4.29	0.73	มาก	15
17. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ	4.24	0.83	มาก	17
15. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม	4.24	0.71	มาก	17
16. การนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์	4.29	0.73	มาก	15
17. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ	4.24	0.83	มาก	17
18. การนำแนวคิดโครงการพระราชดำริมาใช้ในชีวิตประจำวัน	4.22	0.82	มาก	19
19. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.29	0.73	มาก	15
20. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.40	0.69	มาก	10
รวม	4.44	0.68	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, $SD = 0.68$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 1 ข้อ 2 ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, $SD = 0.63$, $\bar{X} = 4.60$, $SD = 0.58$, $\bar{X} = 4.56$, $SD = 0.55$, $\bar{X} = 4.62$, $SD = 0.61$, $\bar{X} = 4.62$, $SD = 0.61$ และ $\bar{X} = 4.53$, $SD = 0.59$) ตามลำดับ ส่วนข้อ 7 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 ข้อ 12 ข้อ 13 ข้อ 14 ข้อ 15 ข้อ 16 ข้อ 17 ข้อ 18 ข้อ 19 และข้อ 20 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.63$, $\bar{X} = 4.38$, $SD = 0.65$, $\bar{X} = 4.42$, $SD = 0.69$, $\bar{X} = 4.44$, $SD = 0.66$, $\bar{X} = 4.44$, $SD = 0.66$, $\bar{X} = 4.40$, $SD = 0.69$, $\bar{X} = 4.40$, $SD = 0.69$, $\bar{X} = 4.38$, $SD = 0.75$, $\bar{X} = 4.24$, $SD = 0.71$, $\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.73$, $\bar{X} = 4.24$, $SD = 0.83$, $\bar{X} = 4.22$, $SD = 0.82$, $\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.73$ และ $\bar{X} = 4.40$, $SD = 0.69$) ตามลำดับ

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมและตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander and Lewis มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ความสำคัญ หลักการ จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์การเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหาสาระของหลักสูตร แนวการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรมและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ดังในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รายการประเมิน	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร	5	4.53	0.64	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม	5	4.53	0.64	มากที่สุด
3. เนื้อหาหน่วยการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม	5	4.53	0.52	มากที่สุด
4. กิจกรรมการฝึกอบรม	5	4.67	0.49	มากที่สุด
5. สื่อประกอบการฝึกอบรม	5	4.40	0.51	มาก
6. การประเมินผล	5	4.70	0.48	มากที่สุด
7. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	5	4.60	0.52	มากที่สุด
รวม	5	4.56	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉบับร่างโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, $SD = 0.54$) และเมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม ด้านเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรม ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ด้านการประเมินผล และด้านระยะเวลาในการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, $SD =$

0.64, $\bar{X}$ = 4.53, SD = 0.64, $\bar{X}$ = 4.53, SD = 0.52, $\bar{X}$ = 4.67, SD = 0.49, $\bar{X}$ = 4.70, SD = 0.48 และ $\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.52) ตามลำดับ รองลงมา ได้แก่ สื่อประกอบการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, SD = 0.51)

3. การประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (Puissance Analysis Technique)

ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่า วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) องค์ประกอบ 3 ด้าน คือ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objective) กิจกรรมการฝึกอบรม (Instructional activity) และการวัดและประเมินผล (Assessment tank) ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการประเมินหลักสูตรและการสอน จำนวน 10 ท่าน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้เชี่ยวชาญ	ผลการประเมินหลักสูตร		
	น้ำหนักคะแนน	P.M.	แปลผลคุณภาพ
1	354	11.80	สูง
2	354	11.80	สูง
3	441	14.70	สูง
4	335	11.17	สูง
5	350	11.67	สูง
6	419	13.97	สูง
7	234	7.80	ปานกลาง
8	280	9.33	ปานกลาง
9	354	11.80	สูง
10	456	15.20	สูง
ค่า P.M.เฉลี่ย		11.92	สูง

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 10 ท่าน มีความคิดเห็นว่า การประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปุยซองค์ โดยภาพรวม มีคุณภาพอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย P.M.11.92)

ตารางที่ 6 ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มีองค์ประกอบ 3 ด้านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม และด้านการวัดและ
ประเมินผล

ผู้เชี่ยวชาญ	ด้านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม			ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม			ด้านการวัดและประเมินผล		
	น้ำหนัก คะแนน	P.M.	แปลผล คุณภาพ	น้ำหนัก คะแนน	P.M.	แปลผล คุณภาพ	น้ำหนัก คะแนน	P.M.	แปลผล คุณภาพ
1	76	8.44	ปานกลาง	193	12.87	สูง	85	14.17	สูง
2	76	8.44	ปานกลาง	193	12.87	สูง	85	14.17	สูง
3	129	14.33	สูง	232	15.47	สูง	80	13.33	สูง
4	123	13.67	สูง	163	10.87	สูง	49	8.17	ปานกลาง
5	111	12.33	สูง	156	10.40	สูง	83	13.83	สูง
6	135	15.00	สูง	209	13.93	สูง	75	12.50	สูง
7	45	5.00	ปานกลาง	159	10.60	สูง	30	5.00	ปานกลาง
8	85	9.44	ปานกลาง	168	11.20	สูง	27	7.83	ปานกลาง
9	76	8.44	ปานกลาง	193	12.87	สูง	85	14.17	สูง
10	120	13.33	สูง	240	16.00	สูง	96	16.00	สูง
ค่า P.M.เฉลี่ย		10.84	สูง	12.71		สูง	11.92		สูง

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 10 ท่าน มีความคิดเห็นว่า การประเมินคุณภาพหลักสูตร
ฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรโดยใช้
เทคนิคปุยของค์ โดยพิจารณาเป็นองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ด้านกิจกรรม การ
ฝึกอบรม และด้านการวัดและประเมินผล มีคุณภาพอยู่ในระดับสูง (ค่า P.M. เฉลี่ย 10.84, ค่า P.M. เฉลี่ย
12.71 และค่า P.M. เฉลี่ย 11.92)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียนในแหล่งเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ
มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การให้คะแนนตามแนวคิดของ Likert
(1967) ส่วนการหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่า IOC เท่ากับ 0.98 ซึ่งมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.5
เป็นค่าถามที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา สามารถวัดได้ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการจริง จากนั้นนำ
แบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, $SD = 0.68$)

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้จัดทำร่างเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วยชื่อหลักสูตร หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร แนวทางในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับนิรมลศตวุฒิ (2557) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรม แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ และแนวทางการใช้หลักสูตร นำร่างหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วตรวจคุณภาพ ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉบับร่างโดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, $SD = 0.54$)

3. ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (Puissance Analysis Technique) พบว่า การประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคนิค ปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) โดยภาพรวม มีคุณภาพอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย P.M.11.92) เนื่องจากการประเมินด้วยวิธีนี้เหมาะสมกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีการประเมินครอบคลุม 3 ด้าน คือ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objective) กิจกรรมการฝึกอบรม (Instructional activity) และการวัดและประเมินผล (Assessment tank) หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบด้านต่างๆ มีคุณภาพอยู่ในระดับสูง (ค่า P.M. เฉลี่ย 10.84, ค่า P.M. เฉลี่ย 12.71 และค่า P.M. เฉลี่ย 11.92 ตามลำดับ ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาแล้วเห็นว่า หลักสูตรมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลี้ยง ทุมทอง (2554) ที่กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่า หลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด และเมื่อนำไปใช้แล้ว บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อนำผลที่ได้มาให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกที่ดีกว่าต่อไป

องค์ความรู้การวิจัย

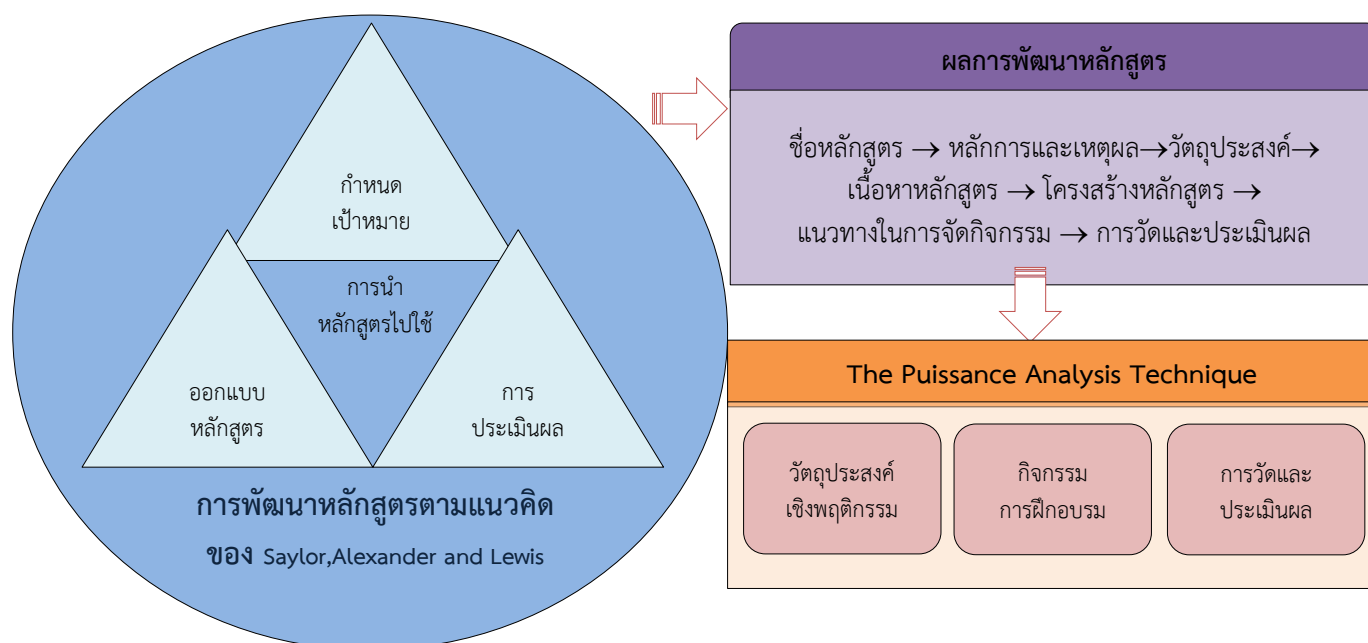
องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ saylor, Alexander and Lewis กล่าวคือ เมื่อกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการทำหลักสูตร เริ่มการออกแบบหลักสูตร เป็นการตัดสินใจเพื่อการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะกระทำโดยกลุ่มผู้วางแผนหลักสูตร การตัดสินใจหลายอย่างในครั้งก่อนๆ โดยองค์การทางการเมืองและสังคมจะกำหนดการออกแบบในครั้งล่าสุดได้ การใช้หลักสูตร การตัดสินใจเพื่อการจัดการเรียนการสอนกระทำโดยครูที่รับผิดชอบแผนของหลักสูตรประกอบด้วยวิธีการสอนหลายวิธีที่เสนอไว้ให้เลือก พร้อมทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งวิทยากร สื่อการสอนและการจัดการสอน การส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ยืดหยุ่นและมีอิสระมากขึ้น การประเมินหลักสูตร การตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินผล เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียนกระทำโดยครูที่รับผิดชอบ การตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร กระทำโดยกลุ่มผู้วางแผนหลักสูตร และข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจในการวางแผนครั้งต่อไป

การจัดทำหลักสูตร ประกอบด้วยชื่อหลักสูตร หลักการและเหตุผล เพื่อนำมาใช้เป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมต่างๆ ที่ต้องการให้

เกิดกับ เนื้อหาหลักสูตร เพื่อให้การจัดลำดับเนื้อหา ความสำคัญของเนื้อหาถูกต้องเหมาะสม ต้องคำนึงถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นหลักโครงสร้างหลักสูตร โดยกำหนดโครงสร้างหลักสูตร ในลักษณะของของ หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาการฝึกอบรม จำนวนเวลาในการฝึกอบรม แนวทางในการจัดกิจกรรมฝึกอบรม จัดทำ แผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ การวัดและประเมินผล โดยใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง เพื่อประเมินผลหลักสูตร

การประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วยแผนฝึกอบรม จำนวน 4 หน่วย ใช้เวลาในการฝึกอบรม 12 ชั่วโมง ดำเนินการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (The Puissance Analysis Technique) โดยเป็นการคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้งาน ประเมินในองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม (Instructional Activity) และการวัดและประเมินผล (Assessment Tank) สรุปองค์ความรู้การวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ ได้ถูกพัฒนาเพื่อใช้ฝึกอบรมบุคคลทั่วไป ถ้าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่าง หลากหลายด้านอายุ ด้านการศึกษา และด้านจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม และความสามารถในการเรียนรู้ของกลุ่มบุคคลต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มบุคคลหรือองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ควรมีการแยกหลักสูตรฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา จุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว และข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งความแตกต่างกันดังกล่าว จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อาจจะส่งผลให้หลักสูตรฝึกอบรมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ สูงสุด

2.2 ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ถ้ามีการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญแต่ละด้าน ตัวอย่างเช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้หลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่คุณภาพ มีการศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็น มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม เนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาในการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับความต้องการก่อให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ในการจัดฝึกอบรมกับกลุ่มอื่นๆ เช่น นักเรียน นักศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษา หรือในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเป็นการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นว่า สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2552). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2552). การพัฒนาระบบสารสนเทศโครงการเขื่อน
ขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ตซินดิเคท.
- นิรมล ศตวุฒิ. (2557). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นนทบุรี: ธรรมสาร.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). การพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- Saylor, J.G. & Alexander, W.M. (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt,
Rinehart and Winston.